

УДК 346.62
DOI <https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1.722>

А. В. Кісіль
orcid.org/0000-0002-9513-652X
студентка факультету соціології та права
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського»

В. Ю. Пряміцин
orcid.org/0000-0001-7042-9783
старший викладач кафедри публічного права
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського»

ПРАВОВИЙ СТАТУС КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

Серед великої кількості цифрових ресурсів та інновацій особливе місце в розвитку кожної держави посідає криптовалюта. З кожним днем усе більше й більше країн обирають стратегію легалізації електронної валюти, що позитивно впливає як на економічний стан, так і на їх місце на міжнародній арені. Незважаючи на стрімку інтеграцію криптоактивів за кордоном, в Україні питання правового закріплення залишається відкритим та важливим на порядку денному.

Проблемам дослідження правового регулювання статусу криптовалют присвячені праці А. Квітки, О.Зайцева, О.Зінченка, Е. Руденка, С. Чапляна, Є. Ясюка та інших учених. На законодавчому рівні наша держава намагається врегулювати відносини, пов'язані з обігом криптовалюти, але ці зміни є малоефективними, внаслідок чого в Україні існує ринок цифрової валюти де-факто, але де-юре він відсутній.

Мета статті – дослідити правовий статус криптовалют та їх закріплення в законодавстві України.

Останнім часом термін «криптовалюта» звучить досить часто в новинах і наукових колах, що викликано різким збільшенням вартості електронної валюти. Криптовалюта – це діджитал-валюта, одиницею цієї валюти є «coin». Набула вона такої популярності саме через її рівень захисту від підроблення, бо інформація в ній зашифрована та не підлягає копіюванню. В Україні поки що не були прийняті нормативно-правові акти, що регулювали б відносини у сфері електронних валют, тому прямої заборони на придбання, володіння чи розпорядження криптовалютою немає, відповідно і нормативного визначення цієї валюти немає.

Проте варто зазначити, що існують законопроекти, які спрямовані на легалізацію та закріплення правового регулювання криптовалют в нашій державі, зокрема законопроект № 3637 «Про віртуальні активи», що пройшов уже перше читання. Він безпосередньо стосується правовідносин, що

виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів в Україні, а також виокремлює права та обов'язки учасників цього обігу. Свою оцінку цьому акту надав Національний банк України, який підтримує законопроект, але зазначає, що все таки називати валюту «криптою» некоректно та недоцільно, це зумовлено її правовою природою, що є складнішою від поняття «валюта» [1].

Важливим є законопроект № 2461 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів, що стосуються оподаткування операцій з криптоактивами», в якому зазначаються терміни «віртуальний актив», «криптоактив», «операція з криптоактивами», «розподілений реєстр», «токен» та «токен-актив», що допоможе уникнути колізій у законодавстві щодо тлумачення цих виразів. Також цей законопроект визначає правила оподаткування для продажу криптоактивів, податок у розмірі 18% для організацій та 5% для фізичних осіб [3].

Ще одним вагомим документом, що стосується регулювання ринку криптовалют, є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Зокрема, в ньому до переліку суб'єктів первинного фінансового моніторингу відносяться організації, діяльність яких пов'язана з обліком електронної валюти. Таким чином, якщо компанія здійснює платежі у криптовалюті на суму більше 30 тис. грн в еквіваленті, вона зобов'язана перевірити цю операцію та встановити інформацію про клієнта. Клієнт, в свою чергу, повинен надати повну інформацію про походження і призначення своїх віртуальних активів. У разі встановлення факту, що ці кошти він отримав незаконним шляхом, операцію зупинити неможливо, але можливо заблокувати криптогаманець і вилучити незаконно здобуті криптоактиви [4].

Проаналізувавши нормативну базу та алгоритм легалізації криптовалют, потрібно зазначити,

що він є нелогічним, тому що законодавець вносить зміни до Податкового кодексу, одразу вирішуючи питання оподаткування, однак питання тлумачення криптовалюти залишається відкритим. Тому варто спочатку внести зміни до Цивільного кодексу, який має врегулювати всі ці правовідносини. В ньому потрібно закріпити, що таке криптовалюта, що саме можна робити з цими активами, які права надаються користувачу та який механізм їх захисту.

Дослідивши питання практичного використання криптовалют в Україні, варто звернути увагу на Глобальний рейтинг прийняття криптовалют (The 2020 Global Crypto Adoption Index), складений американською організацією Chainalysis, в якому наша держава посідає 1 місце за обсягом операцій із криптовалютами. Однак, попри таку статистику, українські компанії, які надають послуги з обміну, зберігання, продажу, переказу електронних грошей, вимушені працювати в тіні через постійне переслідування правоохоронними органами та вилучення цифрової валюти й обладнання (під приводом боротьби з фінансуванням тероризму тощо) [2].

Легалізація криптовалют в Україні важлива тим, що користувачі та учасники ринку електронних активів будуть наділені юридичним захистом. Компанії зможуть працювати офіційно та бути захищеними від зловживань та шахрайства. Окрім цього, державний бюджет буде поповнюватися значними надходженнями у вигляді податків від діяльності криптокомпаній.

Щодо зарубіжних країн, то у світі вже є такі, які ведуть активну політику, пов'язану з легалізацією криптовалют та розвитку блокчейну, що позитивно відображається на їхньому економічному стані та передовій позиції серед інших держав. Зокрема, в Японії вже в квітні 2017 року електронна валюта отримала статус легального платіжного засобу, закріплено її правовий статус шляхом прийняття відповідного закону про платіжні послуги. Таким чином, держава на законодавчому рівні дозволяє повноцінний обіг криптовалюти: купівлю, продаж, обмін на інші операції з криптоактивами. У 2019 році в Японії був виданий закон про захист прав споживачів електронної валюти, розв'язано низку питань щодо регуляторної визначеності. Проте, варто зауважити, що над оборотом цифрових активів ведеться жорсткий контроль, який здійснюють державні органи. Зокрема, створена спеціальна установа – Агентство фінансових послуг Японії, в якому всі постачальники криптоактивів зобов'язані отримати державну реєстрацію. Це дає змогу протидіяти та запобігати відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Відповідно, всі компанії, діяльність яких пов'язана з обігом криптовалюти,

сплачують податок на споживання від доходу з продажу цифрової валюти, який згідно з японським законодавством класифікують як «інший дохід», таким чином постачаючи в державний бюджет значні кошти.

Водночас є держави, які ще не закріпили правовий статут криптовалюти на законодавчому рівні, але створили окремі правові зони для такої індустрії, що надає можливість державним органам спостерігати за діяльністю криптокомпаній. Однією з таких держав є Швейцарія, в якій обіг цифрової валюти є законним, а також діє державний регулятор – Служба з нагляду за фінансовими ринками. Всі організації, що забезпечують операції з криптоактивами, зобов'язані отримати ліцензію у фінансовому управлінні Швейцарії, у свою чергу власники електронних грошей повинні подавати щорічну декларацію, тому що дохід від продажу цих активів оподатковується. У цьому році планується закріплення механізму регулювання обігу криптовалют на державному рівні, більше того, у суб'єктів такого обігу з'явиться можливість сплачувати податки у таких видах криптовалют, як BTC (біткоїн) і ETH (етерум).

Наступним прикладом є Великобританія, яка не перешкоджає розвитку криптодіяльності, але намагається мінімізувати ризики, пов'язані з нею. Хоча у Великобританії криптовалюта не є легалізованим засобом платежу, але на її території діють біржі та компанії, що займаються такою діяльністю і зобов'язані отримати державну реєстрацію, яка надається Управлінням фінансового регулювання і нагляду. Також на цю установу покладається обов'язок ідентифікувати клієнтів, це дозволяє уникнути протиправної діяльності. Окрім цього, влада Великобританії вимагає оподатковувати доходи від криптоактивів у вигляді суми в національній валюті, еквівалентній сумі цифрової валюти.

Однією з небагатьох країн, в яких діє комплексне законодавство щодо регулювання криптовалют та блокчейну, є Республіка Білорусь. Рухливим кроком було прийняття президентського декрету «Про розвиток цифрової економіки» ще в 2017 році. Таким чином, в країні можна легально займатися криптоіндустрією: реєструвати обмінники і біржі, проводити ICO (первинне розміщення криптомонет) і майнінги криптовалют. Важливим аспектом діяльності такого ринку є те, що до 1 січня 2023 року резиденти «Парку високих технологій» звільнені від оподаткування і сплачують лише 1% на користь цієї установи. Однак використання криптоактивів всередині країни у формі платіжного засобу є забороненим. Проте, незважаючи на високий рівень правового закріплення електронної валюти, діяльність такої індустрії в цій країні не є результативною та пов'язана з багатьма ризиками для компаній, що її ведуть,

зокрема через низький рівень гарантій верховенства права.

Окрім країн, які позитивно чи нейтрально ставляться до розвитку ринку криптовалют, існують і ті, які трактують таку діяльність як загрозу для їхньої фінансової стабільності і частково або повністю забороняють її функціонування, наприклад Китайська Народна Республіка. Ще в 2017 році в КНР була встановлена заборона на проведення ІСО та будь-яких операцій із криптоактивами. Цікавим є те, що в законодавстві КНР існує правове визначення біткоїна як віртуального товару, проте обіг цифрової валюти заборонений. Більше того, діє політика доносів на громадян, які займаються цією індустрією і схемами Pump&Dump (схема маніпулятивного підвищення курсу на ринках цінних паперів або інших подібних активів із подальшим обвалом).

Ще однією державою з обмежувальною політикою, яка не забороняє функціонування криптоіндустрії, але жорстоко регулює її, що деякою мірою ускладнює роботу таких компаній, є Сполучені Штати Америки. Нагляд за цінними паперами (так американське законодавство трактує криптовалюту) здійснює Державна комісія з цінних паперів і бірж. Суб'єкти ринку криптовалют повинні повідомляти у податковому звіті про операції з криптовалютами, а робота тих компаній, що здійснюють майнінгову діяльність, ускладнюється тим, що вони мають дотримуватися багатьох правил, сплачувати постійний податок, який контролюється державними органами та є різним у різних штатах. Варто звернути увагу, що, незважаючи на існування трьох регуляторів та безліч обмежень щодо діяльності ринку електронних валют, США займає перші місця серед інших країн за кількістю блокчейн-компаній.

Проаналізувавши досвід іноземних країн, можемо побачити, що кожна з них має багато відмінностей та особливостей у правовому регулюванні криптоактивів. Однак можемо виокремити спільні риси, які в перспективі можна використовувати в Україні для безпечної та швидкої легалізації електронної валюти, серед них: створення спеціального державного органу, що веде контроль за обігом криптовалют; введення податку для компаній, чия діяльність пов'язана з криптоіндустрією; встановлення обов'язку для користувачів задекларувати свої прибутки від криптоактивів в національній валюті.

Дослідивши нормативні акти та статистичні дані, можемо встановити, що в Україні криптовалюта не легалізована та не має правового статусу. Незважаючи на кількість законопроектів, що мають на меті регулювання відносин у сфері обігу електронних грошей, можемо зауважити, що вони є нелогічними та майже безрезультатними. Таким чином, нам потрібно вдосконалити

стратегію легалізації, зокрема законодавцям необхідно чітко усвідомити, якої мети вони хочуть досягнути (заборонити або легалізувати криптовалюту чи лише оподаткування). Стратегія розроблення спеціального законодавства є перспективною, але варто визначити конкретні аспекти та черговість їх прийняття, щоб ці нормативні акти між собою взаємодіяли та створювали цілісну систему, а головне – не суперечили один одному. Окрім цього, такий підхід забезпечить зменшення ризиків під час запровадження криптоіндустрії в Україні. Проте, як показує досвід зарубіжних країн, створення спеціального законодавства – це не єдина умова для нормального функціонування ринку цифрових валют, важливим є також рівень гарантій верховенства права; встановлення жорсткого контролю за дотриманням законодавства; ідентифікація користувачів. Закріплення правового статусу криптовалют – непростий та тривалий процес, однак надзвичайно важливий для нашої держави та учасників ринку електронних активів.

Література

1. Галушка Є.О., Пакон О.Д. Сутність криптовалют та перспективи їх розвитку. «Молодий вчений». Чернівці, 2017. Вип. 4. С. 634–637.
2. Легалізація ринку криптовалют в Україні. URL: <https://vlasnasprava.ua/lehalizatsiia-rynku-kryptovaliut-v-ukraini-ekspert-iurij-asadchev-advokat/>.
3. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо оподаткування операцій з криптоактивами : від 15.11.2019 р. № 2461 Законотворчість: база даних / Верхов. Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf35111=67423.
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 04.03.2020 р. № 361-IX . Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
5. Проценко А.Т. Правове регулювання обігу електронних грошей в Україні: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право; Міжрегіональна акад. упр. персоналом. Київ, 2016. 202с.
6. Як у світі регулюють криптовалюту і коли цього очікувати в Україні .URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/12/1/668690/>.
7. Азарова А.О., Остапчук Я.Ю. Проблеми і перспективи застосування криптовалют в Україні. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/31508/Тези%20%28Азарова%20%20Остапчук%20%202021%20Тези%20Л%20НТКП%20ВНТУ%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Анотація

Кісіль А. В., Пряміцин В. Ю. Правовий статус криптовалют в Україні. – Стаття.

У статті розглядається питання правового закріплення та визначення криптовалют в Україні.

Досліджується поточний етап легалізації електронної валюти шляхом аналізу нормативних актів та досвіду зарубіжних країн. З'ясовуються основні суперечності в законодавчих актах, що спрямовані на врегулювання обігу криптовалют в Україні; порівнюються різні стратегії щодо узаконення криптоіндустрії та усунення основних ризиків, що виникають під час такої діяльності; розглядаються переваги та недоліки запровадження такої політики. Аналізується сучасний стан та перспективи діяльності організацій, що здійснюють операції з електронними грошима, оцінюються їхні діяння відповідно до законодавства України. Виокремлюються основні засади й принципи для безпечного та ефективного функціонування криптокомпаній на території України. Розглядаються різні схеми діяльності установ за кордоном та небезпека, яку вони становлять для своєї країни. Визначається рівень практичного використання криптовалют в Україні та здійснюється порівняння з рівнем в інших країнах. Зіставляються такі підходи до легалізації електронної валюти, як: спостереження, мінімізація ризиків, економічно орієнтований, обмежувальний, кожен з яких є унікальним та має свої особливості, що залежать від форми держави та рівня гарантій верховенства права. Прогнозується можливість застосування досвіду зарубіжних країн з урахуванням можливих перешкод та суперечностей під час відповідного нормотворчого процесу та безпосередньої реалізації цих норм. Вивчається рівень інтеграції та статус криптовалют на міжнародній арені, а також причини, що впливають на різке збільшення кількості країн, що виявляють бажання використовувати електронну валюту та закріпити її як офіційний платіжний засіб.

Ключові слова: криптовалюта, законодавство, криптокомпанії, криптоіндустрія, криптоактиви.

Summary

Kisil A. V., Priamitsyn V. Yu. Legal status of cryptocurrencies in Ukraine. – Article.

The article considers the issue of legal consolidation and definition of cryptocurrencies in Ukraine. The current stage of legalization of electronic currency is studied by analyzing regulations and experience of foreign countries. The main contradictions in the legislative acts aimed at regulating the circulation of cryptocurrencies in Ukraine are clarified; compare different strategies for legalizing the crypto industry and eliminating the main risks that arise during such activities; the advantages and disadvantages of implementing such a policy are considered. The current state and prospects of the activities of organizations engaged in electronic money transactions are analyzed, their actions are evaluated in accordance with the legislation of Ukraine. The basic principles and principles for safe and effective functioning of crypto companies on the territory of Ukraine are singled out. Different schemes of institutions' activities abroad and the danger they pose to their country are considered. The level of practical use of cryptocurrencies in Ukraine and comparison with the level in other countries is determined. The following approaches to the legalization of e-currency are compared: observation, risk minimization, economically oriented, restrictive, each of which is unique and has its own characteristics that depend on the form of the state and the level of guarantees of the rule of law. The possibility of applying the experience of foreign countries is foreseen, taking into account possible obstacles and contradictions during the relevant rule-making process and direct implementation of these norms. The level of integration and the status of cryptocurrencies in the international arena is studied, as well as the reasons for the sharp increase in the number of countries wishing to use e-currency and consolidate it as an official means of payment.

Key words: cryptocurrency, legislation, crypto companies, crypto industry, crypto assets.